

Обставини справи

Заявники, Ben Bradshaw, Caroline Lucas та Alyn Smith, є трьома громадянами Великої Британії, які народилися у 1960, 1960 та 1973 роках відповідно, і проживають у Лондоні. Вони були обрані членами парламенту на загальних виборах, що відбулися 12 грудня 2019 року.

У лютому 2019 року Комітет Палати громад з питань цифрових технологій, культури, медіа та спорту (DCMS) опублікував звіт під назвою «Дезінформація та «фейкові новини» за результатами 18-місячного розслідування щодо дезінформації та того, як інформація в Інтернеті та втручання зловмисних сил у політичні вибори у Великій Британії можуть впливати на політичний вибір громадян та впливати на нього. Наступний звіт Парламентського комітету з питань розвідки та безпеки (ISC), підготовлений за результатами розслідування 2018 року, що охоплює різні аспекти російської загрози для Великої Британії, а також аналіз реакції уряду Великої Британії, був надісланий прем'єр-міністру в жовтні 2019 року і опублікований у липні 2020 року.

Заявники вважали, що звіти DCMS та МНК, а також публічна реакція уряду на звіт МНК, надали достовірні докази втручання росії в демократичні процеси у Великій Британії, включаючи загальні вибори 2019 року, наприклад, шляхом поширення дезінформації та проведення кампаній впливу. Вони разом із двома колегами по службі та неприбутковою організацією звернулися за дозволом оскаржити в судовому порядку рішення тодішнього прем'єр-міністра не призначати незалежне розслідування втручання росії у вибори.

12 квітня 2021 року заявникам було відмовлено у задоволенні клопотання про дозвіл на звернення до суду, оскільки підстави для оскарження стосувалися основних функцій Держави та / або здійснення державного суверенітету, а суди не мають права вирішувати, чи потрібне незалежне розслідування.

Заявники поновили своє клопотання про надання дозволу на звернення до суду, стверджуючи, що існує зобов'язання щодо проведення розслідування, передбачене статтею 3 Першого протоколу до Конвенції. Вони також стверджували, що національна правова система порушила цю статтю, оскільки не існувало юридичної особи, яка б несла юридичну відповідальність за запобігання та боротьбу з іноземним втручанням у вибори; не існувало юридичного зобов'язання для політичної реклами в Інтернеті вказувати її джерело, хто заплатив за неї, та країну походження; не існувало юридичної вимоги до компаній соціальних мереж співпрацювати з органами безпеки та розвідки, якщо є підозра, що ворожа іноземна Держава може таємно проводити кампанію; не існувало заборони на іноземні пожертви політичним партіям або виборчим кампаніям; не існувало зобов'язання

для агентів іноземних Держав або інших осіб, які представляють інтереси іноземних Держав, реєструватися у Великій Британії в якості таких.

Дозвіл на подання заяви про судовий перегляд було відхилено Високим судом 22 червня 2021 року, при цьому суддя Високого суду зазначив, що стаття 3 Першого протоколу до Конвенції не породжує таких конкретних зобов'язань і не встановлює детальної структури або форми виборчого законодавства. Суддя розцінив скарги як твердження про те, що мала місце неспроможність законодавства, що виходить за рамки розділу 6 Закону про права людини 1998 року.

27 вересня 2021 року Апеляційний суд відмовив заявникам у задоволенні клопотання про надання дозволу на апеляційне оскарження.

Посилаючись на статтю 3 Першого протоколу до Конвенції (право на вільні вибори) заявники скаржилися на те, що, незважаючи на існування достовірних тверджень, що росія намагалася втрутитися в демократичні вибори у Сполученому Королівстві, Уряд не виконав свій обов'язок («позитивне зобов'язання») щодо розслідування цих тверджень і не створив ефективної правової та інституційної бази для захисту від ризику такого втручання.

Оцінка Суду

Розглядаючи питання про застосовність статті 3 Першого протоколу до Конвенції до обставин справи, Суд зазначив, що Держави-члени зобов'язані вживати позитивних заходів для організації виборів «в умовах, які забезпечують вільне волевиявлення народу при виборі законодавчого органу». Згідно з його практикою за статтею 3 Першого протоколу до Конвенції, сфера дії цього зобов'язання виходить за рамки чесності результатів виборів у вузькому сенсі і охоплює поширення політичних думок та інформації в період, що передує виборам.

У цій справі не заперечувалося, що державні та недержавні суб'єкти використовували дезінформацію як зброю для втручання в демократичні вибори, і що такі дії могли становити значну загрозу демократії.

Тому Суд визнав, що, якщо існує реальний ризик того, що внаслідок втручання ворожої Держави права виборців у Державі-члені будуть обмежені настільки, що це зашкодить самій суті цих прав і позбавить їх ефективності, стаття 3 Першого протоколу до Конвенції може вимагати від цієї Держави вжити позитивних заходів для захисту цілісності її виборчих процесів і тримати ці заходи під контролем.

Хоча в судовій практиці Суду немає нічого, що вказувало б на існування, відповідно до статті 3 Першого протоколу до Конвенції, самостійного процесуального зобов'язання розслідувати обґрунтовані заяви про порушення прав осіб, кричуща неспроможність Держави розслідувати достовірні заяви про втручання у вибори може підняти питання за цією статтею, якщо це означає, що не було вжито жодних заходів для захисту права виборців скористатися результатами виборів, які «забезпечують вільне волевиявлення народу».

Потім Суд розглянув питання про статус жертви. Він встановив, що, в принципі будь-хто, хто має право балотуватися на виборах або голосувати в Державі-члені, може бути потенційною жертвою невжиття цією Державою позитивних заходів для захисту цілісності своїх виборчих процесів, за умови, що існують докази втручання достатньої інтенсивності, здатного завдати шкоди самій суті права користуватися результатами виборів, проведених «в умовах, що забезпечують вільне вираження думки народу». Однак питання про те, чи здатне втручання на практиці порушити саму суть цього права, залежить не лише від інтенсивності втручання, але й від заходів, що вживаються на національному рівні для мінімізації ризику впливу такого втручання на результат виборів. Це питання було тісно пов'язане з питаннями, які Суд мав би розглянути під час розгляду скарг заявників.

Тому Суд оголосив заяву прийнятною.

Хоча Суд не недооцінив загрозу, яку становить поширення дезінформації та проведення «кампаній впливу», він визнав, що буде важко точно оцінити вплив, який вони можуть мати на окремих виборців, а отже, і на результат конкретних виборів. Хоча сам по собі цей факт не повинен заважати Державам вживати заходів для захисту демократичних цінностей, чіткого консенсусу щодо того, яких конкретних дій вони повинні вжити, щоб захистити свої демократичні процеси від таких ризиків, як видається, не існує. Фактично, єдиною сферою, де існував чіткий консенсус, був висновок про те, що це складна глобальна проблема, яку неможливо вирішити без співпраці з міжнародними партнерами та компаніями, що працюють у сфері соціальних мереж. Вплив дезінформації та кампаній впливу залежить від різноманітних соціальних, економічних, культурних, технологічних і політичних чинників, які не піддаються спрощеним рішенням. Крім того, існує дуже тонка межа між протидією небезпекам дезінформації та відвертою цензурою.

Отже, будь-які дії, що вживаються Державами для протидії ризику іноземного втручання у вибори через поширення дезінформації та проведення кампаній впливу, повинні бути збалансовані з правом на свободу вираження поглядів, передбаченим статтею 10 Конвенції. Поширення дезінформації або неправдивої інформації може потенційно порушувати право на отримання інформації, закріплене статтею 10 Конвенції, так само як і будь-які заходи, спрямовані на протидію її поширенню. Тому будь-які такі заходи повинні бути ретельно виваженими, щоб не допустити непропорційного втручання у право осіб на передачу та отримання інформації, особливо в період, що передує виборам, і належним чином враховувати ризик зловживань з боку Держав, які намагаються втрутитися в результати власних виборів.

Таким чином, хоча Держави не повинні залишатися пасивними перед обличчям доказів того, що їхні демократичні процеси перебувають під загрозою, їм повинна бути надана значна свобода дій у виборі засобів, які необхідно вжити для протидії таким загрозам. На думку Суду, реакція Великої Британії на загрозу російського втручання у вибори не вийшла за межі її широкої свободи дій у цій сфері.

У своїй заяві до Суду заявники не вказали, яких подальших заходів мав би вжити уряд Великої Британії. У будь-якому випадку, після публікації звіту МНК та звернення заявників до національних судів уряд ухвалив три нові закони: Закон про вибори 2022 року («Закон 2022»), Закон про національну безпеку 2023 року («Закон НБ 2023») та Закон про безпеку в Інтернеті 2023 року («Закон БІБ 2023»).

На додаток до цих законодавчих заходів, уряд також створив підрозділ з протидії дезінформації (CDU) та робочу групу «Захист демократії». CDU (нині відома як Інформаційна група з питань національної безпеки в Інтернеті) була створена у 2019 році і очолила внутрішні оперативні та політичні заходи з протидії дезінформації в уряді. Вона також проактивно відстежувала шкідливі наративи, які загрожували Великій Британії, і координувала дії урядових відомств з метою розгортання належного реагування на неправдиву інформацію / дезінформацію. Робоча група «Захист демократії» була створена у 2022 році і мала на меті захист «демократичної цілісності Великої Британії» з «особливим акцентом на іноземне втручання». Вона працювала з місцевими радами, поліцією та глобальними технологічними компаніями, щоб забезпечити безпеку та стійкість виборчих процесів та інфраструктури, гарантувати захист обраних посадових осіб «на всіх рівнях» від фізичних, кібернетичних та додаткових загроз, а також протидіяти зусиллям з дезінформації, спрямованим на «підриг нашої національної дискусії та викривлення наших демократичних процесів». Крім того, потреба в подальших заходах з протидії загрозам з боку ворожих державних суб'єктів, як видається, перебуває на розгляді, наприклад, Незалежного експерта з перегляду законодавства про тероризм.

Ці заходи, як видається, спрямовані на вирішення питань, порушених заявниками у їхній заяві про перегляд судового рішення. У будь-якому випадку, будь-які недоліки не можна вважати достатньо серйозними, щоб перешкодити заявникам скористатися виборами, які «забезпечили вільне волевиявлення народу».

У зв'язку з вищевказаним було встановлено відсутність порушення статті 3 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 3 Першого протоколу до Конвенції (право на вільні вибори).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 липня 2025 року й набуло статусу остаточного 08 грудня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.